

Vogeltellingen Bruine Bank maart 2011

*Aanvullende beschermde gebieden op de
Noordzee*

M.F. Leopold & R.S.A. van Bemmelen
Rapport C163/11



IMARES Wageningen UR

(IMARES - Institute for Marine Resources & Ecosystem Studies)

Opdrachtgever:

Programmadirectie Natura 2000, Ministerie van EL&I
Vincent van der Meij
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Publicatiedatum:

7 december 2011

IMARES is:

- een onafhankelijk, objectief en gezaghebbend instituut dat kennis levert die noodzakelijk is voor integrale duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van de zee en kustzones;
- een instituut dat de benodigde kennis levert voor een geïntegreerde duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van zee en kustzones;
- een belangrijke, proactieve speler in nationale en internationale mariene onderzoeksnetwerken (zoals ICES en EFARO).

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van het EL&I-programma Beleidsondersteunend Onderzoek.

BAS nummer BO-11-011.04-008

Coverfoto: Jan-van-Gent *Morus bassanus*, Bruine Bank, november 2011 (Rob van Bemmelen)

P.O. Box 68	P.O. Box 77	P.O. Box 57	P.O. Box 167
1970 AB IJmuiden	4400 AB Yerseke	1780 AB Den Helder	1790 AD Den Burg Texel
Phone: +31 (0)317 48 09 00	Phone: +31 (0)317 48 09 00	Phone: +31 (0)317 48 09 00	Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)317 48 73 26	Fax: +31 (0)317 48 73 59	Fax: +31 (0)223 63 06 87	Fax: +31 (0)317 48 73 62
E-Mail: imares@wur.nl	E-Mail: imares@wur.nl	E-Mail: imares@wur.nl	E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl	www.imares.wur.nl	www.imares.wur.nl	www.imares.wur.nl

© 2011 IMARES Wageningen UR

IMARES is onderdeel van Stichting DLO
KvK nr. 09098104,
IMARES BTW nr. NL 8113.83.696.B16

De Directie van IMARES is niet aansprakelijk voor gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van IMARES; opdrachtgever vrijwaart IMARES van aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

A_4_3_1-V12.2

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Methoden	5
3. Resultaten	6
Waarnemingsinspanning	6
Gesleepte hydrofoon	6
Waarnemingen	9
4. Conclusies	13
Referenties	14
Verantwoording	15

Samenvatting

In het kader van het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee' worden twaalf vogeltellingen uitgevoerd rond het Bruine Bank gebied. Doel is om na te gaan of er in dit gebied sprake is van bijzondere vogelwaarden en zo ja, welke vogelsoorten dit dan betreffen, welke periode(n) van het jaar en welk gebied het betreffen. Van 28 februari tot en met 3 maart 2011 is de achtste telling uitgevoerd. Alle geplande transecten konden worden geteld, maar de weersomstandigheden waren te ruw om een hydrofoon te slepen. Tellingen vonden plaats volgens gestandaardiseerde ESAS (European Seabirds At Sea) protocollen. In totaal zijn er 1345 vogels geteld, verdeeld over 19 soorten, en 7 zeezoogdieren, verdeeld over 3 soorten. Het eigen schip had grote aantrekkingskracht op meeuwen, Noordse Stormvogels en Jan-van-Genten. Dit maakt het tellen van deze soorten niet zinvol omdat de data niet gebruikt kan worden voor dichtheids- en aantalsberekeningen. Voor Zeekoeten en Alken geldt dit echter niet en beide soorten werden in hoge aantallen aangetroffen. Deze aantallen waren vergelijkbaar met de getelde aantallen in maart 2010. Ook toen was het aantal Alken groot – groter dan het aantal Zeekoeten.

1. Inleiding

Teneinde te onderzoeken of de Bruine Bank en haar omgeving als beschermd marien gebied kwalificeert op basis van de Vogelrichtlijn, worden hier vogeltellingen uitgevoerd. Dit is in het kader van het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee'.

Verspreid over drie jaar (2009-2012) vinden twaalf surveys in september, november, januari en maart plaats. Dit verslag geeft een beknopt overzicht van de resultaten van de tweede survey in 2011, uitgevoerd van 28 februari tot en met 5 maart door Mardik Leopold en Steve Geelhoed. Het werkgebied heeft de algemene aanduiding "Bruine Bank" meegekregen. Dit betreft slechts een globale, geografische aanduiding die niet overeenkomt met de structuur die op zeekaarten als zodanig wordt aangegeven en ook niet met het eveneens globale gebied dat in het rapport van Lindeboom *et al.* (2005) zo wordt aangeduid. Doel van het project is om na te gaan of er in de ruime omgeving van de Bruine Bank, op het Nederlands Continentale Plat, sprake is van bijzondere vogelwaarden en zo ja, welke vogelsoorten dit dan betreft, welke periode(n) van het jaar dit bestrijkt en in welk gebied dit plaats heeft.

2. Methoden

De tellingen zijn uitgevoerd vanaf een schip, de Branding IV (TX38). Dit schip is een commerciële boomkorkotter, met Oudeschild (Texel) als thuishaven. Er werd zondagavond uitgevaren en vrijdagochtend teruggekeerd. De kotter viste 's nachts, maar was vanaf een uur na zonsopgang beschikbaar voor de tellingen. Op dat moment was ook de laatste nachtelijke vangst verwerkt en was het schip (in theorie) niet meer attractief voor vogels die foerageren op de bijvangst van de visserij. Tellingen langs vooraf bepaalde transecten vonden plaats volgens gestandaardiseerde ESAS (European Seabirds At Sea) protocollen (Tasker *et al.* 1984), waarbij alle vogel- en zeezoogdiersoorten werden geteld. Deze methode schrijft voor dat iedere vogel die zwemt binnen een 300 m brede strook naast het schip wordt geteld in aaneensluitende 5-minuten tellingen. Vogels die binnen het transect langs vliegen worden alleen op de hele minuten van een telling geteld, en alleen binnen 300 meter zijwaarts en voorwaarts, om overschatting van dichtheden te voorkomen. Gedrag werd vastgelegd volgens de door Camphuysen & Garthe (2004) beschreven coderingen. Er werd door twee tellers geteld zolang het licht was. De data zijn opgenomen in de ESAS database.

Er kan alleen met daglicht geteld worden. Daarom zijn er in de midwinter maanden minder lange transecten te inventariseren dan in voor- en najaar.

Tijdens vorige tellingen werd een hydrofoon geslept om aanvullende data van Bruinvissen te verzamelen. Dit was nu niet mogelijk, omdat de weersomstandigheden te ruw waren om de hydrofoon te slepen.

3. Resultaten

Waarnemingsinspanning

Figuur 1 laat de gevaren route zien. Het betreft een zeegebied ten westen van de Hollandse kust, op het Nederlands Continentale Plat (NCP) tussen 3°00' E / 52°10' N en 4°20' E / 53°00' N. Er is op vier dagen door twee waarnemers geteld. Op de voorafgaande zondag werd 's nachts uitgevaren, zodat de volgende ochtend meteen met tellen in het werkgebied kon worden begonnen. Alle geplande transecten konden worden geteld. Op vrijdag werd het schip afgeladen en schoongemaakt.

De totale lengte van de geïnventariseerde transecten is 573.9 km, hetgeen – bij een transectbreedte van 300m – resulteert in een geïnventariseerd zeeoppervlak van 165.6 km² (tabel 1). Tijdens de eerste drie dagen werd geteld vanaf 's ochtends 9 uur. De zeestaat varieerde van 4 tot 5 Bft (tabel 2, figuur 1).

Er werd weinig activiteit van visserij waargenomen (figuur 1).

Gesleepte hydrofoon

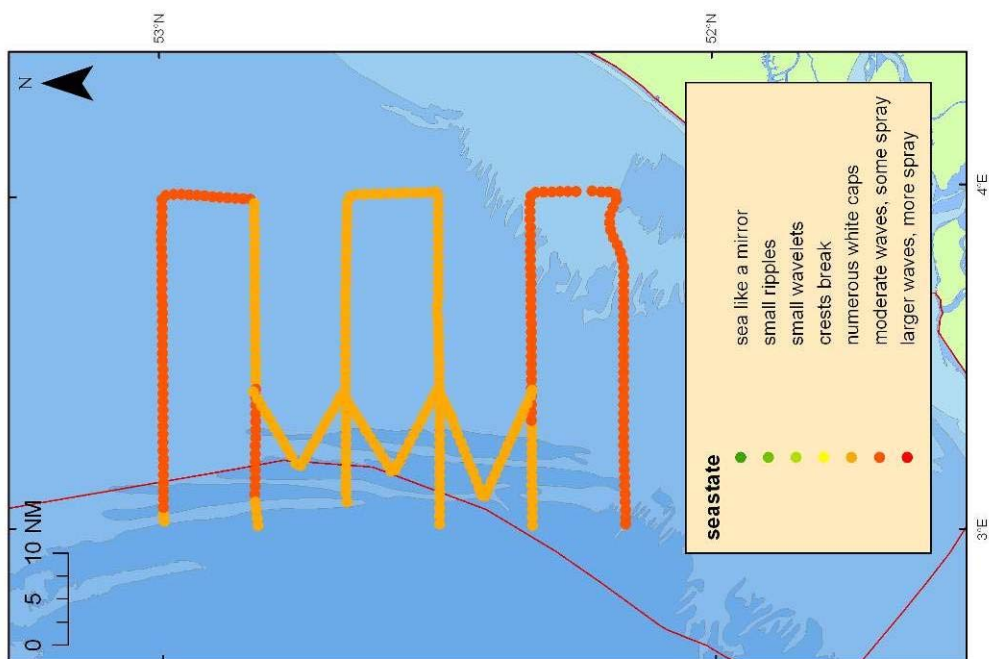
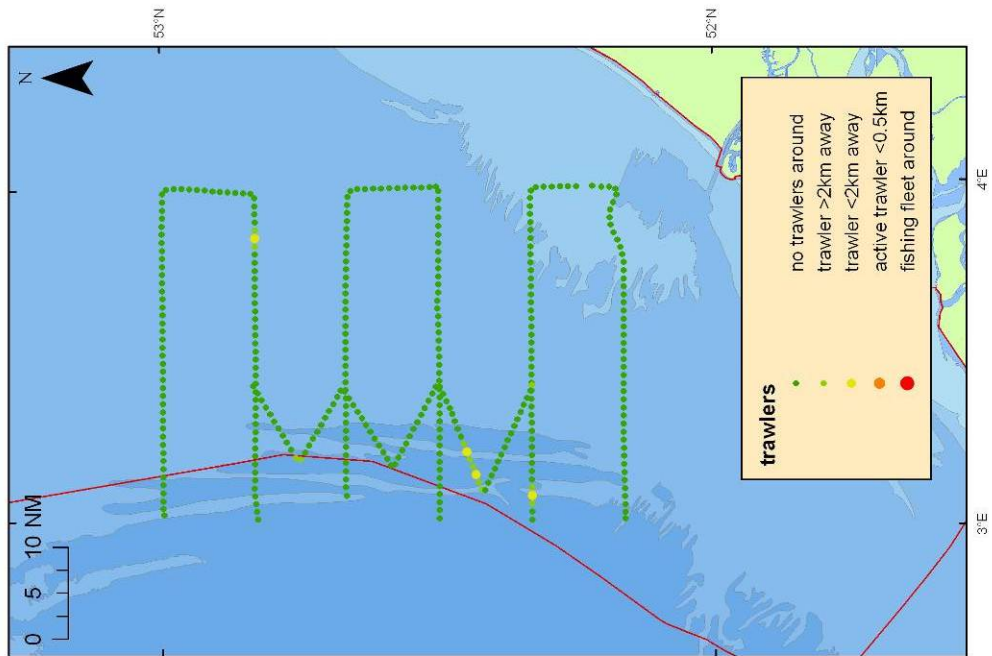
Vanwege te ruw weer kon er geen hydrofoon worden gesleept.

Tabel 1. Waarnemingsinspanning per dag.

Dag	afstand (km)	oppervlak (km ²)	aantal 5-min tellingen
28 februari 2011	148.8	44.6	91
1 maart 2011	151.8	45.6	94
2 maart 2011	122.7	36.8	77
3 maart 2011	150.6	38.6	94
Totaal	573.9	165.6	356.0

Tabel 2. Waarnemingsinspanning per zeestaat.

Zeestaat (Bft)	afstand (km)	oppervlak (km ²)	aantal 5-min tellingen
4	338.5	101.3	210
5	235.4	64.3	146



Figuur 1. Aanwezigheid van viskotters (bovenste panel) en zeestaat (onderste panel) gedurende 28 februari-3 maart 2011.

Tabel 3. Aantallen waargenomen vogels en zeezoogdieren per dag, en het aantal 5-minuten tellingen met en zonder waarnemingen

Soort	Dag in februari-maart				totaal
	28	1	2	3	
vogels					
Roodkeelduiker (<i>Gavia stellata</i>)			6		6
Noordse Stormvogel (<i>Fulmarus glacialis</i>)	17	62		5	84
Jan van Gent (<i>Morus bassanus</i>)	22	2	9	2	35
Aalscholver (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	12			2	14
Smient (<i>Anas penelope</i>)		1			1
Middelste Zaagbek (<i>Mergus serrator</i>)			1		1
Dwergmeeuw (<i>Larus minutus</i>)			1	1	2
Kokmeeuw (<i>Larus ridibundus</i>)	6	1			7
Stormmeeuw (<i>Larus canus</i>)	13	1	112	3	129
Kleine Mantelmeeuw (<i>Larus fuscus</i>)	176	16	3	11	206
Zilvermeeuw (<i>Larus argentatus</i>)	18	3		3	24
Pontische Meeuw (<i>Larus cachinnans</i>)				1	1
Geelpootmeeuw (<i>Larus michahellis</i>)	1	2			3
Grote Mantelmeeuw (<i>Larus marinus</i>)	42	3		1	46
Drieteenmeeuw (<i>Rissa tridactyla</i>)	44	65	21	129	259
Zeekoet (<i>Uria aalge</i>)	16	88	53	57	214
Alk / Zeekoet (<i>Alca torda</i> / <i>Uria aalge</i>)				3	3
Alk (<i>Alca torda</i>)	63	78	48	114	303
Merel (<i>Turdus merula</i>)				1	1
Spreeuw (<i>Sturnus vulgaris</i>)	1		4	1	6
Aantal soorten	13	12	10	14	19
Aantal individuen	431	322	258	334	1345
zeezoogdieren					
Bruinvis (<i>Phocoena phocoena</i>)		2		1	3
Grijze Zeehond (<i>Halichoerus grypus</i>)				2	2
Gewone Zeehond (<i>Phoca vitulina</i>)	1		1		2
Aantal soorten	1	1	1	2	3
Aantal individuen	1	2	1	3	7
Ballonnen	3	1	1	1	6
Tellingen met vogels/zeezoogdieren	61	67	46	55	229
Tellingen zonder vogels/zeezoogdieren	33	24	48	22	127

Waarnemingen

In totaal zijn er 1345 vogels geteld, verdeeld over 19 soorten, en 7 zeezoogdieren, verdeeld over 3 soorten (tabel 3). Op pagina 10-12 zijn verspreidingskaarten te vinden van Noordse Stormvogel, Jan-van-Gent, Zeekoet, Alk en zeezoogdieren (figuur 2).

Noordse Stormvogel, Jan-van-Gent en meeuwen

Het schip had grote aantrekkingskracht op Noordse Stormvogels, Jan-van-Genten en meeuwen. De verzamelde data is daarom ongeschikt voor de berekening van dichtheden van deze soorten. Desondanks kan wel gesteld worden dat Noordse Stormvogels met name in het noordwestelijke gedeelte van het studiegebied werden gezien. Jan-van-Genten werden vooral langs de noordelijke transecten gezien (figuur 2).

Zeekoet en Alk

De dichtheden Zeekoeten en Alken waren vergelijkbaar met die in maart 2010 (van Bemmelen & Geelhoed 2010). Terwijl Zeekoeten in dit gebied pieken in januari, zijn de aantallen Alken het hoogst in maart. Het aantal Alken was ook in absolute zin hoger dan Zeekoeten – een situatie die ook in maart 2010 werd aangetroffen.

Het zwaartepunt van de verspreiding van Alken lag in het centrale deel van het onderzoeksgebied. Kleinere concentraties werden in het noordoostelijk deel van het studiegebied gevonden. Voor Zeekoet is het patroon minder duidelijk – van deze soort werden ook in het oostelijk deel nog vrij veel individuen gezien (figuur 2).

Zowel van Alken als van Zeekoeten was 41% in winterkleed ($n=262$, $n=202$, respectievelijk). Bij Alken was een groter deel in actieve rui van de kop- en lichaamsveren (36%; 16% bij Zeekoeten). Het resterende deel was in volledig zomerkleed.

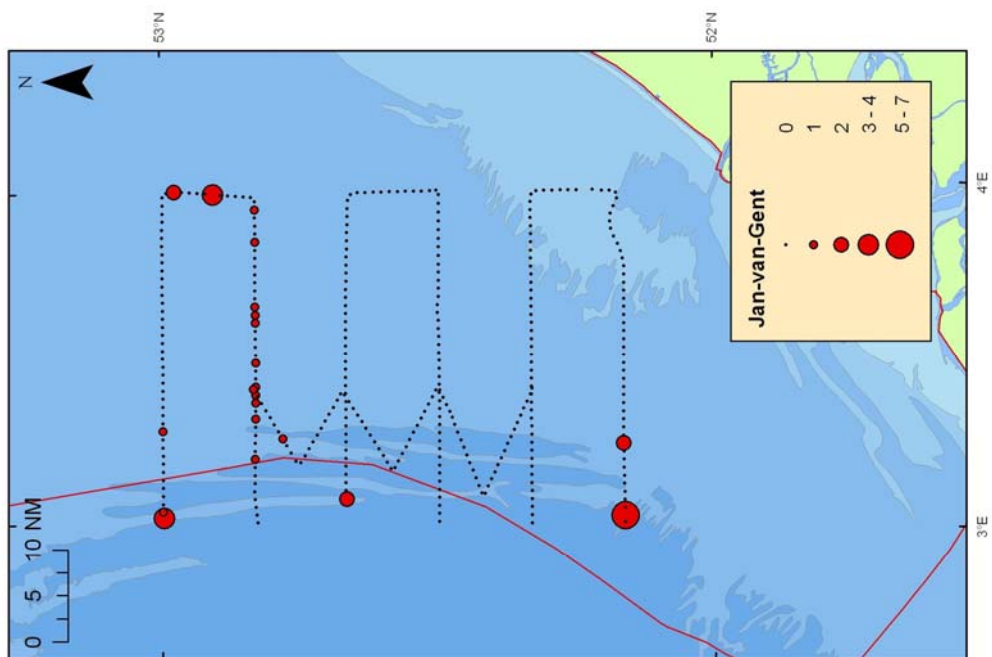
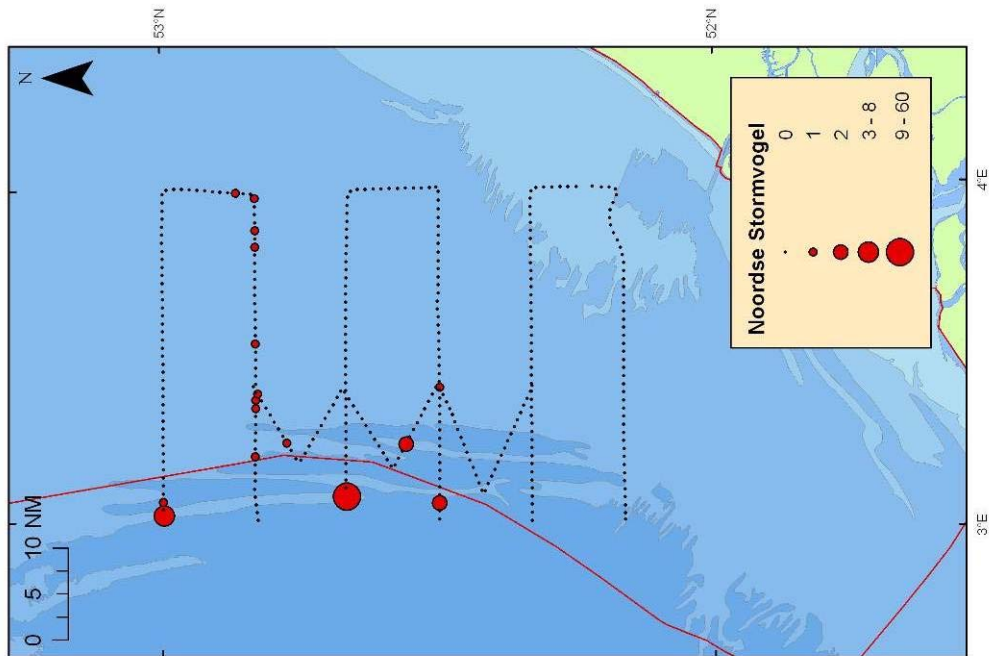
Overige (bijzondere) waarnemingen

Er werden een aantal Geelpootmeeuwen en een Pontische Meeuw waargenomen. Het voorkomen van deze soorten op open zee is een nog onbeschreven fenomeen.

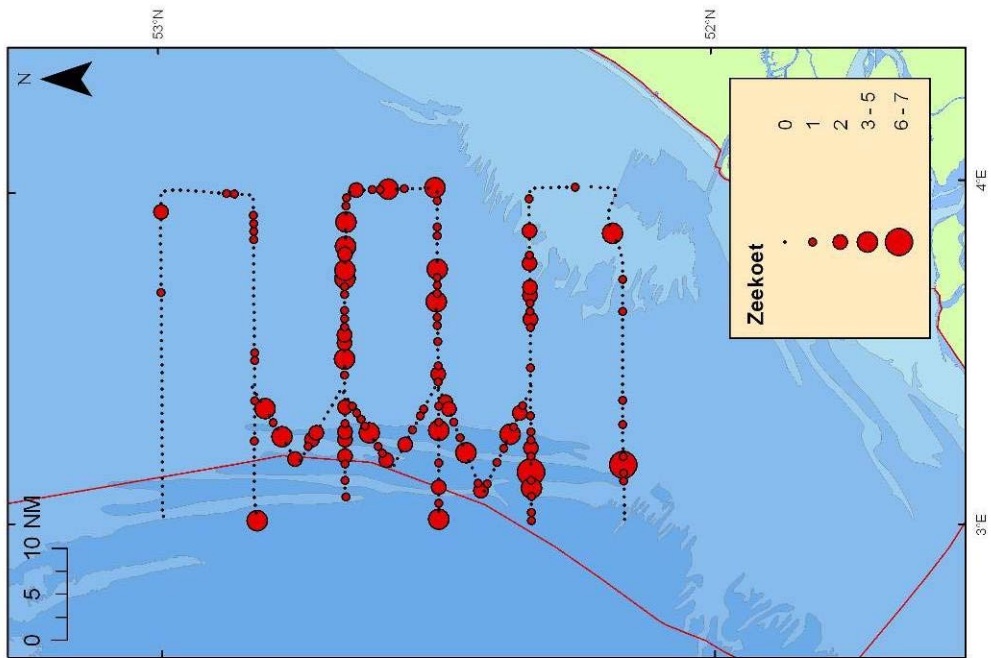
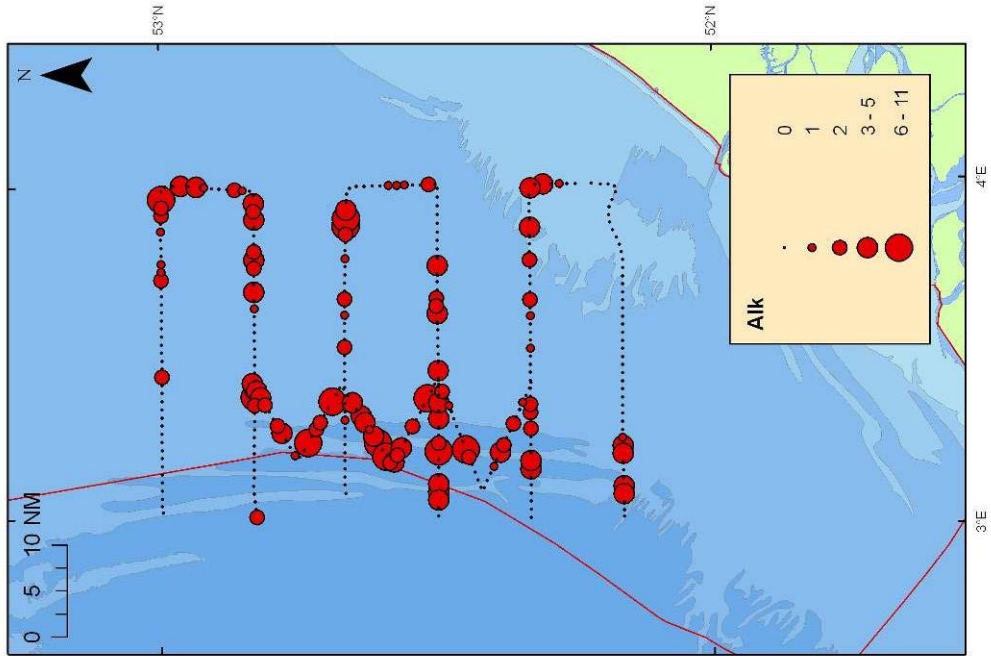
Zeezoogdieren

Drie soorten zeezoogdieren werden waargenomen (tabel 3, figuur 2). De aantallen zijn te laag om een uitspraak te doen over het ruimtelijke patroon van de waarnemingen.

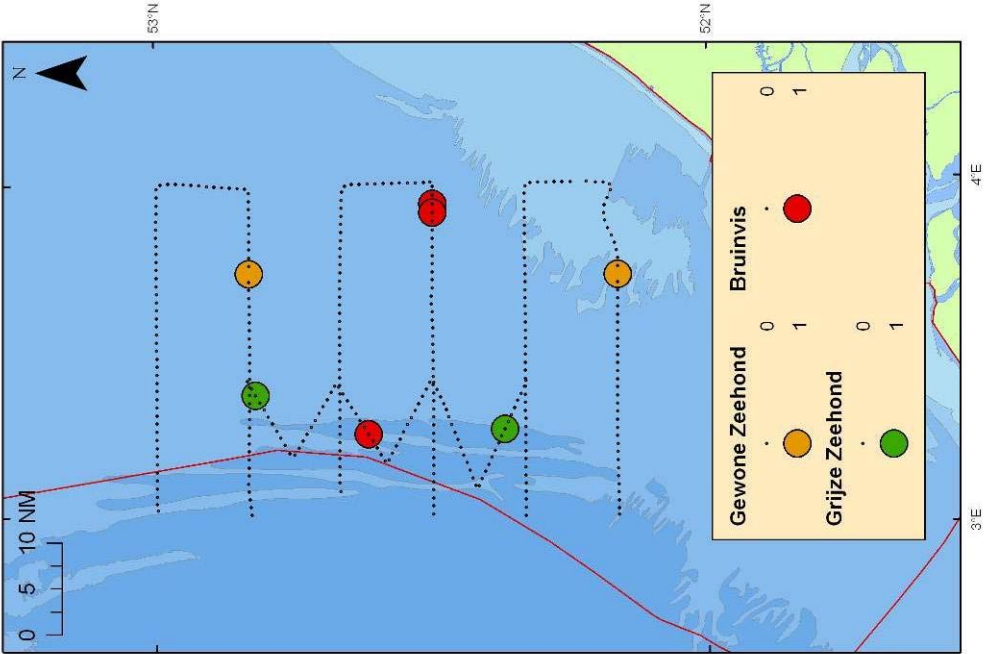
Figuur 2. Verspreidingskaarten waarnemingen (deze en volgende pagina's). De stipgrootte geeft het aantal individuen per 5-minuten telling weer



Figuur 2. Vervolg



Figuur 2. Vervolg



4. Conclusies

Dit was de achtste survey binnen het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee' en de tweede in maart.

De aantallen Zeekoeten en Alken waren vergelijkbaar met de getelde aantallen in maart 2010 (van Bemmelen & Geelhoed 2010). Ook toen was het aantal Alken groot – groter dan het aantal Zeekoeten. Het zwaartepunt van de verspreiding van Alken lag in het centrale deel van het onderzoeksgebied. Kleinere concentraties werden in het noordoostelijk deel van het studiegebied gevonden. Voor Zeekoet is het patroon minder duidelijk –van deze soort werden ook in het oostelijk deel nog vrij veel individuen gezien.

De aantrekkingskracht van het onderzoeksschip op meeuwen maakte dat de resultaten voor deze soorten ongeschikt zijn voor berekeningen van dichtheden en totale aantallen.



Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla*, adult winter, Bruine Bank, november 2011 (Rob van Bemmelen).

Referenties

- van Bemmelen RSA & Geelhoed SCV 2010. Vogeltellingen Bruine Bank maart 2010. Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee. IMARES Rapport C022/10.
- Camphuysen CJ & Garthe S 2004. Recording foraging seabirds at sea: standardised recording and coding of foraging behaviour and multi-species foraging associations. *Atlantic Seabirds* 6(1): 1-32.
- Lindeboom HJ, Geurts van Kessel AJM, Berkenbosch A 2005. Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat. Rapport RIKZ/2005008, Den Haag / Alterra rapport 1109, Wageningen: 103 p.
- Tasker ML, Jones PH, Dixon TJ & Blake BF 1984. Counting seabirds at sea from ships: a review of methods employed and a suggestion for a standardized approach. *Auk* 101: 567-577.

Verantwoording

Rapport C163/11

Projectnummer: 430.860.1019

Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het betreffende afdelingshoofd van IMARES.

Akkoord: Dr. O.G. Bos
Onderzoeker afdeling Ecosystemen

Handtekening:



Datum: 7 december 2011

Akkoord: Drs. F.C. Groenendijk
Hoofd afdeling Ecosystemen

Handtekening:



Datum: 7 december 2011